

Hodil po zemlji sem naši in dobil čir na želodcu *Mama je ena sama*

Ana Šurm

Konec leta nam ponuja lepo priložnost za takšne in drugačne razmisleke, lestvice in sezname. Od najboljše muzike, literature in filmov do prelomnih tujih in domačih dogodkov. Med domačo filmsko bero mi je letos v spominu ostal intrigantno nenačuden in duhovit dokumentarec *Mama je ena sama* (2014, Miha Čelar). Film se loteva arhetipa tipične slovenske matere in posledic njenih čustvenih manipulacij, s katerimi (predvsem) sina zaznamuje tako, da od nje ostane odvisen vse svoje življenje. Problem tovrstnega socializacijskega modela, ki proizvaja patološke narcise, sega od nezmožnosti Slovencev, da zapustijo svoj dom, do tega, da se po njem ravna vsa država oz. oblikuje slovenska nacionalna identiteta.

»Jezem sem bil na naš sistem, na institucije in na načine, na katere naša država (ne)deluje. Ljudje, ki vodijo te institucije, ki so pomembni za našo družbo, kulturo, za film, so namreč patološke osebnosti. S tem filmom sem hotel opozoriti na sindrom maminega sinka in njegovih potreb po tem, da mu moramo na nek način vsi služiti.« pravi režiser filma, ki je svojo jezo spretno prelil v filmske podobe. Kljub temu da se loteva zahtevne tematike, pa ton filma ni akademski, temveč hudomušno iskren in poln pikrega humorja. Humor je dobra izbira tudi zato, ker bi tematika »slovenske družinske srebrnine« brez njega kaj hitro lahko postala problematična. »Ni nujno, da se ljudje s tabo strinjajo, a če ti uspe, da jih nasmeješ, jih s tem razorožiš in pripraviš do tega, da ti prisluhnejo.«

Pripovedni okvir si je režiser izposodil pri Lewisu Carrollu. Glavna protagonistka (in koscenaristka) Tatjana Knežević se po stopinjah Alice v Čudežni deželi odpravi na nenavadno popotovanje nad samotno brezno slovenske libidalne ekonomije. Na poti jo spremlja Beli zajec v podobi Slavoj Žižka. Skupaj raziščeta, kaj se skriva pod odejo slovenske normalnosti, in nam ponudita alternativni pogled na nekatere ključne nosilce slovenske družbene legitimacije.

Med slednjimi najdemo štiri najpomembnejše slovenske mamine sinove: Franceta Prešerna, Ivana Cankarja, Josipa Broza Tita in Metoda Trobca. Naš največji pesnik je vse življenje preganjal mladoletnice, naš največji pisatelj pa je bil, kljub temu da je v svojem delu natančno (p)opisal temeljno ideološko konstelacijo slovenske

nacionalne identitete in ustvaril še danes zakoreninjeno podobo t. i. cankarjanske matere, vse življenje priklenjen na svojo mamo. »Težka, težka, jaz bi rekel kot Šalamun za gobice, težka je ta kava v božjo mater!«

Poleg Skodelice kave, ki jo je lucidno povzel Marko Zorko, ima za Slovence pomembno simbolno vlogo tudi sveže pečeni kruh iz krušne peči, ki je še posebej teknil našemu največjemu državniku. Tito je bil zelo navezan na svojo mamo in povsod, kjer je bil, so mu (s)pekli poseben kruh, ki ga je spominjal na otroštvo in nanjo. Od tople peči v srcu tradicionalne slovenske kuhinje in vonja po sveže pečenem kruhu pa srljivo hitro pridemo še do krušne peči najbolj znanega slovenskega serijskega morilca.

Film najbolje deluje na ravni simbolnega. Glavna pripovedna linija je skozi množico simbolov lepo zaokrožena, dopolnjujejo pa jo tudi preiščeni stranski odvodi, ki obravnavani tematiki vnašajo nujno širino. *Mama je ena sama* izstopa tudi na ravni filmske forme. Uvodni napisi izdajo, da gre za dokumentarno povest, kar že samo po sebi implicira, da ne gre za tipičen dokumentarni film. Zgodba je izmišljena, vendar v njej nastopajo resnične osebe. Preplet realnih in fiktivnih elementov, različnih žanrskih pristopov od komedije do grozljivke nadgradi še preiščena uporaba arhivskih posnetkov in animacije – zabavni lutkovni elementi in miniaturne stop-motion mojstrovine mladega animatorja Gregorja Kocjančiča v film prinesejo celo nekaj montypythonovske absurdnosti.

Animacija je v zadnjih letih postala priljubljen in uporaben element dokumentarnih filmov, saj režiserjem omogoča, da povedo stvari, ki jih drugače ne bi mogli. Pri nas je tovrstni način delanja dokumentarcev precej v zaostanku za sodobnimi trendi, zato je *Mama je ena sama* še toliko pomembnejši mejnik, pa tudi dober zgled. Več kot dobrodošel slovenski film, všečen gledalcu, ampak slednjega ne podcenjuje, pač pa ga, nasprotno, uspe pripraviti do razmisleka o tem, na kakšnih zatohlih temeljih pravzaprav stoji naša država. Skratka film, ki si zasluži mesto tako na listi letošnjih najboljših filmov kot na listi prelomnih domačih dogodkov.